दाङ जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिको अध्ययन

३५/०७४

कृष्णा कुमारी राउत
परीक्षा क्रमाङ्क : २८७१०३७९/०७३
त्रि.वि.दर्ता नं.: ९–२–५४०–४७–२०१०

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली शिक्षा विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह, चौंथो सत्र नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको आवश्यकता पुरा गर्न प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोध पत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग
शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि.वि.,कीर्तिपुर

२०७४/2018

प्रतिबद्धता पत्र

यस शोध प्रतिवेदन भित्रका सामग्रीहरु कहीँ कतैबाट साभार गरिएको छैन । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ यो शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

....

कृष्णा कुमारी राउत

मिति : २०७४/११/२८

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग एम.एड. चौथो सेमेस्टरकी छात्रा कृष्णा कुमारी राउतले **दाङ जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरुको अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा रही तयार गर्नु भएको यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

सहप्रा.डा. माधव प्रसाद पौडेल

(शोध निर्देशक)

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि.वि.,कीर्तिपुर

मिति : २०७४/१२/०१

Date: March 15, 2018

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

त्रि.वि.वि., कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभागअन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह चौथो सेमेस्टरको नेपा. शि. ५४४ पाठ्यक्रमका निम्ति यस सङ्कायतर्फकी छात्रा कृष्णा कुमारी राउतद्वारा **दाङ जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरुको अध्ययन** शीर्षकमा तयार गरिएको यो शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क.सं.	**नाम**	**दस्तखत**
१.	प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख)	....
२.	सहप्रा. चूडामणि पौडेल (शोध विशेषज्ञ)	....
३.	सहप्रा.डा. माधव प्रसाद पौडेल (शोध निर्देशक)	....

मिति : २०७४/१२/१८

Date: April 01, 2017

कृतज्ञता ज्ञापन

दाङ जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरुको अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले स्नातकोत्तर तह एम.एड. चौथो सेमेस्टरको (नेपा.शि.५४४) को प्रयोजनका लागि मेरा आदरणीय गुरु डा.माधव प्रसाद पौडेलज्यूको कुशल निर्देशनमा तयार गरेकी हुँ । प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने सन्दर्भमा आइ परेका विभिन्न समस्या तथा चुनौतीहरुसँग लड्ने प्रेरणा दिँदै सही मार्ग निर्देशन गराएर कार्य व्यस्तताका बिचमा पनि मलाई अमूल्य समय, समुचित सल्लाह, सुझाब दिई शोधकार्य सम्पन्न गर्न सहयोग पुऱ्याउनु भएकोमा म उहाँप्रति कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु । साथै शीर्षक स्वीकृत गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुख प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई तथा शोधपत्र तयार गर्न चाहिने आवश्यक सन्दर्भ सामग्री उपलब्ध नेपाली भाषा शिक्षा विभाग र अध्यापनरत सम्पूर्ण गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

सन्तानप्रति हर समय समर्पित गर्नु हुने आदरणीय आमा, बुबाप्रति आजीवन ऋणी रहने छु । साथै समग्र अध्ययनलाई उत्साहित बनाउँदै सहयोग पुऱ्याउने मेरा जीवन साथी देवीलाल पौडेल लगायत सम्पूर्ण परिवारप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । प्रस्तुत अध्ययनका लागि आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सहयोग पुऱ्याउने सम्बन्धित सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक तथा विषय शिक्षक, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरु पनि हृदयदेखि आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा शोधकार्यलाई समापन गर्न प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्णप्रति धन्यवाद प्रकट गर्दै शोधकार्यको आवश्यक मूल्याङ्कनका नेपाली भाषा शिक्षा विभागको मूल्याङ्कन समिति समक्ष पेस गर्दछु ।

शोधार्थी

कृष्णा कुमारी राउत

शोधसार

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्व विद्यालय, शिक्षाशास्त्र केन्द्रीय विभाग, नेपाली भाषा शिक्षा विषय स्नातकोत्तर तह एम.एड. चौथो सेमेस्टरको पाठ्यांश नेपा.शि. ५४४ को आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार पारिएको हो ।

प्रस्तुत शोध **दाङ जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली भाषाको उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरुको अध्ययन** शीर्षकमा केन्द्रित रहेर थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिहरु पहिल्याउनु, उक्त जिल्लाका सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु र उक्त त्रुटिहरु हुनाका कारणहरु पत्ता लगाउनु जस्ता उद्देश्यहरु पुरा गर्ने हेतुले तयार गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रमा निर्धारित उद्देश्यहरु पुरा गर्न क्षेत्रीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरी आवश्यकता अनुसार प्राथमिक तथा द्वतियक स्रोत सामग्रीको प्रयोग गरिएको छ । सङ्कलन गरिएका प्राप्त तथ्याङ्कलाई आधार मानी व्याख्या विशलेषण गरी निष्कर्ष निकालिएको छ ।

यहाँ दोस्रो वा लक्ष्य भाषाको रूपमा नेपाली भाषा सिक्ने थारूभाषी विद्यार्थीहरुले शब्द उच्चारण र निर्धारित कविता, संवाद र अनुच्छेदको सस्वर पठनमा गरेका त्रुटिको व्याख्या विश्लेषणका आधारमा प्राप्त निष्कर्षलाई निम्नानुसार बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ :

– रेफ वा रकार लागेका ठाउँमा बढी त्रुटि गरेको पाइयो, जस्तै : पर्वत = परवट
– ‘श’, ‘ष’ वर्ण निहित शब्दमा धेरै जस्तो ‘स’ कै उच्चारण र कहीँ कतै भने ‘ष’ वर्णको ठाउँमा ‘ख’ को उच्चारण गरेको भेटियो ।
– अधिकांश थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरुले त र ट वर्ण, अनुनासिक तथा ण र न वर्ण उच्चारण गर्दा बढी मात्रामा त्रुटि गरेको भेटियो ।

– 'ट' र 'थ' वर्ण प्रयुक्त शब्दको उच्चारणमा ६० प्रतिशतभन्दा बढीले 'थ' को ठाउँमा 'ठ' वर्णको उच्चारण गरेको पाइयो, जस्तै : थियो; ठियो ।

– 'द' र 'ड' वर्ण प्रयुक्त शब्दका ठाउँमा पनि अधिकांश विद्यार्थीहरुले 'द' वर्णको सट्टामा 'ड' वर्णको सट्टामा 'ड' वर्णको प्रयोग गरेको पाइयो ।

– पदयोग र पद वियोग प्रयुक्त शब्दहरुमा पनि ५० प्रतिशत जत्ति विद्यार्थीहरुले पदयोगलाई पद वियोग गरी उच्चारण गरेको पाइयो, जस्तै : घरभित्र = घर भित्र, हरबखत = हर बखत ।

– कविता सस्वर वाचन गराउादा ८० प्रतिशतभन्दा बढी विद्यार्थीहरुले लय पक्षलाई बेवास्ता गरी गति–यति पनि नमिलाई वाचन गरेको पाइयो ।

– संवादको सस्वर वाचन गराउँदा भाषेतर पक्ष ७५%, चिह्न प्रयोगको ख्याल ३०%, आरोह अवरोह २८%, बलाघात ३५% ले त्रुटि गरेको पाइयो ।

विषय सूची

अध्याय एक

शोध परिचय

१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्या कथन	३
१.३	अध्ययनको उद्देश्य	४
१.४	अध्ययनको सान्दर्भिकता र उपादेयता	४
१.५	शोधको सीमाङ्कन	६

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक परिचय

२.१	पूर्वकार्यको समीक्षा	८
	२.१.१ पुस्तक समीक्षा	८
	२.१.२ शोधपत्र समीक्षा	११
२.२	पूर्व अध्ययनको महत्त्व	१६
२.३	सैद्धान्तिक परिचय	१७
	२.३.१ धारणात्मक रूपरेखा	१९
	२.३.१.१ त्रुटिको पहिचान	१९
	२.३.१.२ त्रुटिको वर्गीकरण/विभाजन	१९
	२.३.१.३ त्रुटिको व्याख्या विश्लेषण	२०
	२.३.१.४ त्रुटि निराकरण	२०
२.४	त्रुटिका स्रोत	
	२.४.१ विकासशीलताका आधारमा त्रुटि	२१
	२.४.२ स्रोतगत त्रुटि	२२
	२.४.३ गम्भीरतागत त्रुटि	२२
	२.४.४ स्वरूपगत त्रुटि	२३
	२.४.५ जटिलतागत त्रुटि	२४

२.४.६ मात्राका आधारमा त्रुटि २४
२.४.७ अनौचित्यका आधारमा २५
२.४.८ भाषिक एकाइगत त्रुटि २५
२.५ उच्चारणमा पाइने प्रमुख त्रुटि क्षेत्रहरु २८
२.६ थारूभाषी विद्यार्थीहरुले स्तरीय नेपाली उच्चारणमा गर्ने त्रुटिका क्षेत्रहरु ३३

अध्याय तिन

अध्ययन विधि र प्रक्रिया

३.१ अध्ययन विधि ३५
३.२ अध्ययन प्रक्रिया ३५
३.२.१ जनसङ्ख्या तथा प्रतिनिधि नमुना छनोट ३५
३.२.२ सामग्री निर्माण, प्रयोग र सङ्कलन ३५
३.२.३ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरु ३६
३.२.३.१ प्राथमिक सामग्री ३६
३.२.३.२ द्वितीयक सामग्री ३६
३.२.३.३ व्याख्या, विश्लेषण र प्रस्तुतीकरण ३७
३.३ शोधपत्रको रूपरेखा ३७

अध्याय चार

समग्रताका आधारमा उच्चारणगत त्रुटिको अध्ययन

४.१ थारूभाषी विद्यार्थीलाई नेपाली उच्चारण गर्न दिइएका शब्दहरु ३९
४.३ संवाद वाचनमा देखिएका त्रुटिहरुको अध्ययन ४२
४.३.१ स्वर प्रसारण ४३
४.३.२ बलाघात ४३
४.३.३ चिह्न प्रयोगको ख्याल ४४
४.३.५ भावानुकूलता ४४
४.३.५ भाषेतर पक्षको ख्याल ४४
४.३.६ गति–यति ४४

४.३.७ आरोह अवरोह ४५
४.३.८ आवाजको स्तर ४५
४.४ कविता उच्चारणमा देखिएका त्रुटिहरुको अध्ययन ४६
४.४.१ लयात्मकता ४६
४.४.२ गति–यति ४७
४.४.३ बलाघात ४७
४.४.४ भावानुकूलता ४७
४.४.५ स्वरको सन्तुलन ४८
४.४.६ आरोह–अवरोह ४८
४.४.७ उच्चारण (वर्ण र शब्द) ४८
४.५ अनुच्छेदको उच्चारणमा देखिएका त्रुटिहरुको अध्ययन ४९
४.५.१ भावानुकूलता ५०
४.५.२ चिह्न प्रयोगको ख्याल ५०
४.५.३ आरोह–अवरोह ५१
४.५.४ गति–यति ५१
४.५.५ बलाघात ५१
४.५.६ स्वरको स्तर ५१
४.६.७ स्वर प्रसारण ५१
४.५.८ वाचन ५२

अध्याय पाँच

विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरुको तुलनात्मक अध्ययन

५.१ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा उच्चारणगत त्रुटिको तुलना ५३
५.२ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा संवादको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिको तुलना ६१
५.२.१ स्वर प्रसारण ६२
५.२.२ बलाघात ६२
५.२.३ चिह्न प्रयोगको ख्याल ६२

५.२.४ भावानुकूलता ६३
५.२.५ भाषेतर पक्षको ख्याल ६३
५.२.६ गति यति ६३
५.२.७ आरोह अवरोह ६४
५.२.८ आवाजको स्तर ६४
५.३ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा कविताको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटिको तुलना ६५
५.३.१ लयात्मकता ६६
५.३.२ गति यति ६७
५.३.३ बलाघात ६७
५.३.४ भावानुकूलता ६७
५.३.५ स्वरको सन्तुलन ६८
५.३.६ आरोह अवरोह ६८
५.४ विद्यालय प्रकृतिका आधारमा नियोजित अनुच्छेद वाचन सम्बन्धी त्रुटिको तुलना ६९
५.४.१ भावानुकूलता ७०
५.४.२ चिह्न प्रयोगको ख्याल ७१
५.४.३ आरोह अवरोह ७१
५.४.४ गति यति ७१
५.४.५ बलाघात ७२
५.४.६ आवाजको स्तर ७२
५.४.७ स्वर प्रसारण ७२
५.४.८ सस्वरवाचन ७३

अध्याय छ

थारूभाषी विद्यार्थीहरुले नेपाली उच्चारणमा त्रुटि गर्नाका कारणहरु

६.१ उच्चारणगत त्रुटिका कारणहरु ७४
६.२ उच्चारणगत त्रुटि निराकरणका उपायहरु ७६

अध्याय सात

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

७.१ सारांश ८०

७.२ निष्कर्ष ८२

७.३ उपयोगिता ८४

७.३.१ नीतिगत तह ८४

७.३.२ प्रयोगगत तह ८४

सन्दर्भ सामग्री सूची

परिशिष्ट

व्यक्तिवृत

तालिका सूची

तालिका नं. १ : उच्चारणका लागि दिइएका शब्दहरु ३९

तालिकानं. २ : संवाद वाचनमा देखिएका त्रुटिहरु ४३

तालिकानं. ३ : कविता वाचनमा भेटिएका त्रुटिहरु ४६

तालिकानं. ४ : अनुच्छेदको वाचनमा भेटिएका त्रुटिहरु ५०

तालिका नं. ५ : सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको उच्चारणगत त्रुटि ५४

तालिका नं. ६ : विद्यालयका प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरुको संवाद सम्बन्धी उच्चारण त्रुटि ६१

तालिका नं. ७ : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरुको कविता उच्चारणगत त्रुटि ६६

तालिका नं. ८ : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा अनुच्छेद वाचन सम्बन्धी त्रुटि ७०

स्तम्भ चित्र सूची

स्तम्भ चित्र नं. १ : संवाद वाचनमा देखिएका त्रुटिहरु ४५

स्तम्भ चित्र नं. २ : कविता वाचनमा भेटिएका त्रुटिहरु ४९

स्तम्भ चित्र नं. ३ : अनुच्छेद वाचनमा देखिएका त्रुटिहरु ५२

स्तम्भ चित्र नं. ४ : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरुको संवाद उच्चारण सम्बन्धी त्रुटि ६५

स्तम्भ चित्र नं. ५ : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा कविताको उच्चारण सम्बन्धी त्रुटि ६९

स्तम्भ चित्र नं. ६ : विद्यालय प्रकृतिका आधारमा अनुच्छेद वाचन सम्बन्धी त्रुटिहरु ७३

सङ्क्षेप सूची

त्रि.वि.वि.	त्रिभुवन विश्व विद्यालय
नं.	नम्बर
नेपा.शि.	नेपाली शिक्षा
प्रा.डा.	प्राध्यापक डाक्टर
क्र.सं.	क्रम सङ्ख्या
पृ.	पृष्ठ